

Balíček
Dáta

Karta

Velké dáta

01

Umelá
inteligencia
vo vzdelávaní

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Metodický materiál Kurikula umelej inteligencie pre základné a stredné školy
Informatika na 2. stupni ZŠ a SŠ – karty

Veľké dáta

Základné informácie o veľkých dátach

Ustálená definícia pojmu veľké dáta (Big Data) neexistuje. Medzi spoločné charakteristiky veľkých dát však patrí ich ohromná veľkosť, rýchlosť ich vzniku, ich rôznorodosť (veľkosťou a štruktúrou) a často aj nižšia kvalita či menšia presnosť. Veľké dáta môžu zahŕňať obrázky, videá, audio, texty alebo tzv. digitálne stopy vo forme údajov o správaní používateľov. Sú dôsledkom zrýchlenia a vývoja internetu, pričom rolu tiež hrá výrazné zlacnenie ukladania a spracúvania dát. Typicky je ich toľko, že ich spracovanie si vyžaduje nové prístupy, napríklad metódy strojového učenia.

Ak vás táto téma zaujíma...

Väčšie objemy dát začali vznikať už zhruba v 80. rokoch minulého storočia [zdroj], ale veľkými dátami ich nenazývame. Veľkú zmenu okolo roku 2002 priniesli až systémy, ktoré umožňovali veľmi rýchle spracúvanie veľkých objemov dát na bežne dostupných počítačoch, čo výrazne zlacnilo celý proces, a tým podporilo aj nárast veľkých dát.

Veľké dáta pochádzajú z rôznych zdrojov, ako sú IoT zariadenia, záznamy používateľského správania na internete, dopravné systémy, finančné transakcie, zdravotnícke dáta alebo vedecké experimenty. Ich využitie je veľmi široké – od personalizácie služieb a prediktívnej analýzy v zdravotníctve či financiách až po optimalizáciu logistiky, zlepšenie verejných služieb a riadenie inteligentných miest (smart cities). Okrem technologických spoločností využívajú veľké dáta aj štátne organizácie, nemocnice či vedecké inštitúcie.

Strojové učenie zohráva v oblasti veľkých dát zásadnú úlohu. Ľudia môžu vďaka tejto metóde vytvárať modely, ktoré nachádzajú vo veľkých dátach vzory, a na základe toho predpovedať budúci vývoj situácií, personalizovať rôzne produkty či služby, a to často v reálnom čase.

Balíček Dáta

Veľké dáta

Interpretácia dát pomocou čísel

Materiál vytvoril tím neziskovej organizácie AI deťom v rámci projektu AI Kurikulum a podlieha licencií [Creative Commons 4.0 – Medzinárodná](#).

Preklad do slovenčiny zabezpečilo Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky.

AI deťom

[Formulár na pripomienky](#)

Pozn.: Rodová rovnosť je pre AI deťom kľúčová, ale na zostručenie využívame v našich metodikách formulácie v mužskom rode.

Aktivita na hodinu

Vzory v ľudskom správaní

30 – 45
minút

Opis aktivity

Cieľom úvodnej aktivity balíčka Dáta je, aby si žiaci uvedomili, že veľké dáta obsahujú informácie o správaní ľudí v bežnom živote a je možné z nich na základe analýzy (napr. vizualizácie pomocou grafov) interpretovať naše minulé správanie, prípadne vytvárať predpovede budúceho správania.

Žiaci v aktivite najskôr pomocou aplikácie The New Normal skúmajú vizualizácie veľkých dát z vyhľadávača Google a porovnávajú zmeny nákupného správania používateľov na internete. Potom pomocou stránok What Are We Searching For hľadajú vzory v ľudskom správaní v rôznych regiónoch. Nakoniec hľadajú a interpretujú zmeny v správaní používateľov internetu pred, počas a po období pandémie COVID-19 v nástroji Google Trends.

Ako aktivita súvisí s veľkými dátami

Podľa článku na stránke seo.ai používatelia internetu každú sekundu zadajú do vyhľadávača Google cca 99 000 vyhľadávacích dopytov, čo je v prepočte zhruba 8,5 miliárd vyhľadávacích dopytov denne. Tieto veľké dáta sa následne upravujú do štruktúry, na základe ktorej ich potom nástroj Google Trends vizualizuje. Veľké dáta však nevznikajú iba vyhľadávaním na internete, ale napríklad aj pri používaní sociálnych sietí, pri zaznamenávaní transakcií v online obchodoch a bankách či pri zbere dát z inteligentných zariadení, ako sú senzory či nositeľná elektronika (wearables).

Informácie o lekcii

Vstupné znalosti/ročníky, dĺžka lekcie

8. a 9. ročník ZŠ a študenti SŠ, 45 minút.

Stavebné kamene

Veľké dáta, Big Data.

Čo sa žiaci učia?

Veľké dáta môžu byť nástrojom na porozumenie javom.

Prečo sa to učia?

Rozvíjajú si kritické myslenie a schopnosť analýzy a interpretácie komplexných javov.

Ako spoznáme, že sa to naučili?

Analyzujú a interpretujú vzory v nákupnom správaní používateľov internetu.

Pomôcky

Pedagóg: Projektor, prezentácia na premietnutie.

Žiaci: Digitálne zariadenia do skupín alebo dvojíc.

Digitálne kompetencie

Informácie a komunikácia.

Bloomova taxonómia

Porozumenie: Žiaci porovnávajú a interpretujú grafické vyjadrenia na základe veľkých dát.

Analýza: Analyzujú vizualizácie veľkých dát.

Súlad so štátnym vzdelávacím programom

ŠVP ZV 2023: Informatika

3. cyklus:

1. cieľ: Analyzovať problémy a rozvíjať abstrakciu a logiku.

5. cieľ: Zoznámiť sa s digitálnou reprezentáciou informácií rôznych typov (výkonový štandard: dekodovať informáciu z jednoduchých reprezentácií, vyhľadať a získať informácie v informačnom systéme a databáze).

6. cieľ: Spoznať princípy a koncepty informatiky, vrátane reprezentácie a spracovania údajov v tabuľkách, stromoch a grafoch (výkonový štandard: interpretovať údaje zo štruktúr).

8. cieľ: Používať sieťové zariadenia a nástroje na prácu v počítačovej sieti (výkonový štandard: diskutovať o správnosti a kvalite vyhľadaných informácií).

9. cieľ: Analyticky posudzovať digitálne technológie (výkonový štandard: diskutovať o digitálnych technológiách a ich vplyve na ostatných).

ŠVP 2015: Informatika - nižšie stredné vzdelávanie

Reprezentácie a nástroje – informácie

Reprezentácie a nástroje – štruktúry

Komunikácia a spolupráca – práca s webovou stránkou

Komunikácia a spolupráca – vyhľadávanie na webe

Informačná spoločnosť - digitálne technológie v spoločnosti

Evokácia

10 minút

Zdieľaj

Prezentácia strana 02

Spomeniete si, kedy Svetová zdravotnícka organizácia vyhlásila epidémiu COVID-19 za celosvetovú pandémiu?

Odpoveď: Bolo to 11. marca 2020.

Vyberte si začiatok obdobia pandémie. Ako sa zmenil život ľuďom okolo vás?

Možné odpovede: Školy, obchody, reštaurácie a kiná sa zavreli. Ľudia museli väčšinou zostať doma a mohli ísť von len na nákupy alebo na prechádzky. Museli sme začať nosiť rúška. Veľa štátov zavrelo hranice a ľudia nemohli ľahko cestovať do iných krajín.

Zmenili sa nejakým spôsobom návyky ľudí v oblasti nakupovania? Čo podľa vás ľudia nakupovali viac?

Možné odpovede: Ľudia vstávali neskôr, pretože nebola škola a nemohli ani chodiť do práce. Často nakupovali online, pretože obchody boli zatvorené. Občas si objednávali jedlo domov. Začali nakupovať viac vecí ako rúška, dezinfekciu a napríklad aj počítače alebo tablety na online výučbu.

Myslíte si, že rôzne krajiny a svetadiely sa líšili tým, aké výrobky tam ľudia nakupovali?

Možná odpoveď: Pravdepodobne áno. Ľudia potrebovali rôzne veci, napríklad na základe toho, aké opatrenia boli zavedené.

Uvedomenie

25 minút

Aktivita 1

Prezentácia strana 03

Premietnite žiakom stránku The New Normal.

Vizualizuje zmeny nákupného správania pomocou vyhľadávacích dopytov používateľov vo vyhľadávачi Google pred, počas a po období pandémie koronavírusu.

Vzorcie správania zaraďujú používateľov do troch kategórií:

New Normal: Počet vyhľadávani sa počas pandémie zmenil a zmena sa stala novou normou.

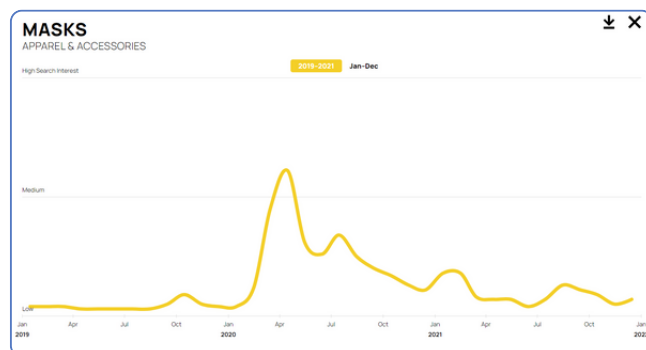
Unusual: Počet vyhľadávani sa počas pandémie zmenil, ale potom sa vrátil k predošlým hodnotám.

Normal: Počet vyhľadávani zostal pandemiou relatívne nedotknutý.

Prejdite so žiakmi všetky tri kategórie. Zamerajte sa na také výsledky (grafy), ktoré sú žiakom blízke. Odporúčame predstaviť napríklad graf vyhľadávania pojmu „masks“ (rúška).

[The New Normal](#)

Diskutujte so žiakmi o dôvodoch, prečo mali ľudia v období od januára 2020 približne do júna 2022 zvýšený záujem o vyhľadavanie pojmu „masks“ cez vyhľadavac Google. Všímajte si tiež, ako sa záujem prepadol po dvoch rokoch, teda v januári 2022.

Aktivita 2

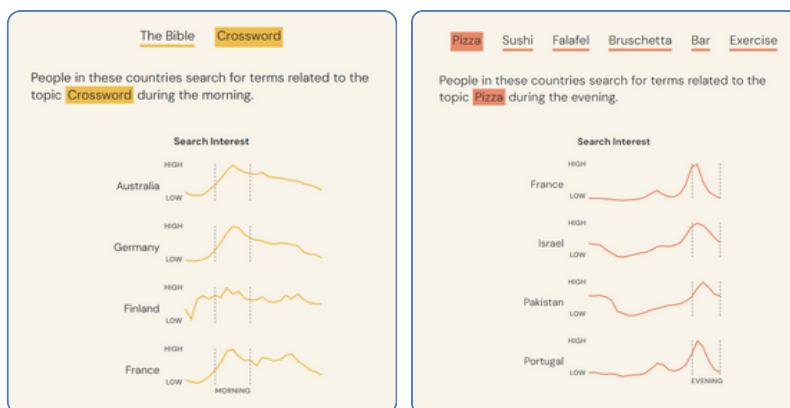

[What Are We Searching For](#)

Prezentácia strana 04

Premietnite žiakom stránku What Are We Searching For.

Stránka analyzuje správanie ľudí v priebehu dňa v rôznych častiach sveta. Zistíte napríklad, že obyvatelia Austrálie vyhľadávajú informácie o krížovkách predovšetkým ráno, podobne ako ľudia v Nemecku, Fínsku alebo Francúzsku. Alebo sa dozvieme, že záujem o pizzu rastie v niektorých štátoch predovšetkým v podvečerných alebo večerných hodinách. (Pozri obrázky nižšie.)

Dokonči vetu

Prezentácia strana 05

Nedokončené vety

Žiaci dokončia vety: 1) Vedeli sme, že... 2) Zaujalo nás, že... 3) Prekvapilo nás, že... 4) Mylili sme sa v tom, že... 5) Nerozumeli sme...

Rozdeľte žiakov do skupín (každá skupina bude potrebovať jedno zariadenie). Žiaci si prezrú stránku What Are We Searching For a na papier zapíšu doplnenie viet, ktoré vidia v prezentácii na strane 05. Následne medzi sebou v diskusii zdieľajú tie, ktoré považujú za najzaujímavejšie.

Aktivita 3

[Google Trends](#)

Prezentácia strana 06

Analyzujte údaje z obdobia pandémie COVID-19 pomocou nástroja Google Trends.

Pracujte s nástrojom Google Trends: trends.google.com/trends/explore

Nástroj vizualizuje vyhľadávanie výrazov vo vyhľadávači Google. Môžete študovať informácie o mieste a čase rôznych vyhľadávacích dopytov vrátane ich porovnania s inými.

Postupne hľadajte výrazy uvedené v nasledujúcom zozname. Nezabudnite upraviť obdobie vyhľadávania na cca február 2020 až december 2022 (obmedzíme časové rozpätie na obdobie pandémie koronavírusu a pridáme niekoľko mesiacov navyše, aby sme videli prípadnú zmenu v ďalšom vývoji). Nechajte nastavený región Slovensko. Čísla vyhľadávania sú relatívne (nepoznáme teda presný počet vyhľadávaní, ale iba ich pomer).

Hľadajte napríklad: gumičky, šijací stroj, Zoom, respirátor, potraviny domov, alkohol, bežky

Nechajte žiakov interpretovať, prečo práve tieto výrazy boli takto vyhľadávané.

Prezentácia strana 07

Výsledky vyhľadávania výrazov „gumičky“, „šijací stroj“ a „Zoom“. (prezentácia strana 07).

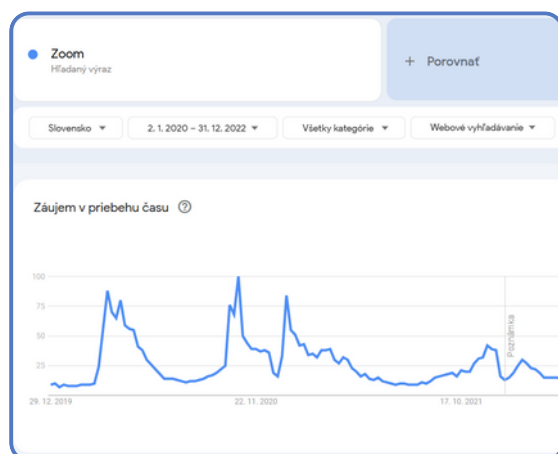
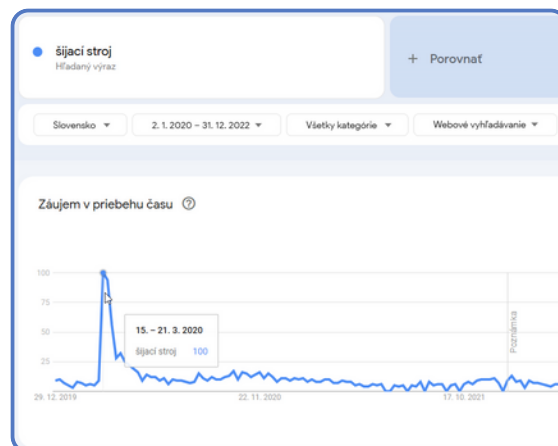
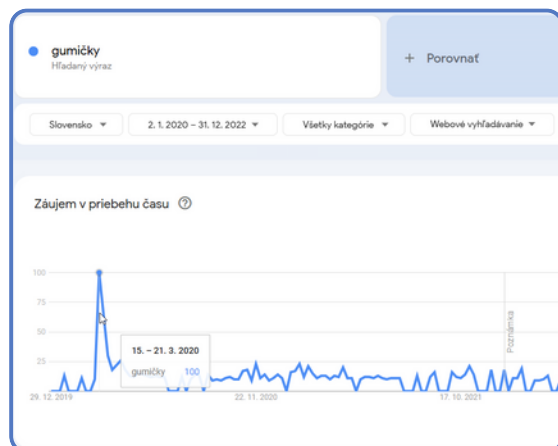
Gumičky

Šijací stroj

Zoom

Lístočková
metóda

Žiaci pracujú vo dvojiciach a hľadajú ďalšie výrazy spojené s pandémiou COVID-19.

Lístočková metóda

Žiaci zapisujú vyhľadávacie dopyty na lístočky a potom lístočky spájajú do skupín na základe podobností.

V následnej diskusii spoločne interpretujete tie najčastejšie alebo najzaujímavejšie lístočky alebo ich skupiny.

Reflexia

10
minút

Zamysli sa

Prezentácia strana 08

Napadajú ti ďalšie témy alebo obdobia, ktoré by bolo zaujímavé interpretovať z veľkých dát?**Čo si predstavíš pod pojmom veľké dáta?**

Ustálená definícia pojmu veľké dáta (Big Data) neexistuje. Medzi spoločné charakteristiky veľkých dát však patrí ich ohromná veľkosť, rýchlosť ich vzniku, ich rôznorodosť (veľkosťou a štruktúrou) a často aj nižšia kvalita či menšia presnosť. Veľké dáta môžu zahŕňať obrázky, videá, audio, texty alebo tzv. digitálne stopy vo forme údajov o správaní používateľov. Sú dôsledkom zrýchlenia a vývoja internetu, pričom rolu tiež hrá výrazné zlacnenie ukladania a spracúvania dát. Typicky je ich toľko, že ich spracovanie si vyžaduje nové prístupy, napríklad metódy strojového učenia.

Koľko vyhľadávaní na Google podľa teba ľudia uskutočnia za jeden deň?

Podľa článku na stránke seo.ai používatelia internetu každú sekundu zadajú cca 99 000 vyhľadávacích dopytov, čo je v prepočte zhruba 8,5 miliárd vyhľadávacích dopytov denne.

Čo si myslíš, kde inde ešte vznikajú veľké dáta?

Možné odpovede: Keď interagujeme na sociálnych sieťach. Pri transakciách v online obchodoch alebo bankách. Vo verejnej správe a pri monitorovaní dopravy a bezpečnosti. V zdravotníctve, pri zbere dát z lekárskeho záznamu a lekárskeho zariadenia. Vo verejnej správe a pri monitorovaní dopravy a bezpečnosti. Z rôznych senzorov a kamier umiestnených napríklad na verejných priestoroch alebo v budovách.

Na čo by sme mohli ďalej využívať veľké dáta?

Možné odpovede: Na predpovedanie počasia (senzory na celom svete merajú teplotu a pod.) alebo na predpovedanie a zmiernenie dopadov prírodných katastrof. Na zväčšenie poľnohospodárskej úrody vďaka analýze pôdných dát, klímy a používania vody...